

En ung Jane Austen

Jane Austens böcker har filmatiserats om och om igen. Det har blivit allt från klassiska engelska produktioner till friare indiska musikaliska Bollywood-tolkningar och *Clueless* lek med historien i Austens bok *Emma*.

Film i skolan har gjort en sammanställning av det vi har skrivit om Jane Austen och filmerna som bygger på hennes böcker. Dessutom presenterar vi en närläsning av filmen *En ung Jane Austen* som inspirerats av författarinnans eget liv. En text, och film, som också säger mycket om Jane Austens egna berättelser. Det är alltså ingen klassisk filmhandledning men kan fungera som en ingång till såväl Jane Austens liv som hennes författarskap och filmerna som bygger på dessa berättelser.

Rekommenderad för gymnasiet

EN FILMHANDLEDNING AV
PER ERICSSON

Inledning

Vi har sett många filmatiseringar av Jane Austens egna berättelser. *En ung Jane Austen* handlar om henne själv. Det finns däremot inte så mycket vi vet om henne så filmens berättelse har tagit sig friheter att skarva mellan

några faktiska hållpunkter från Austens liv. De har gjort det genom att hämta inspiration från Austens egen litterära värld. På så sätt har de format en historia om författaren Austen som skulle ha kunnat vara skriven av henne själv. Mannen som i *En ung Jane Austen* framställs som hennes stora kärlek nämns i januari 1796 i två brev av Jane Austen. Den rad som har några känslor kopplade till sig är denna:

“Friday. -- At length the day is come on which I am to flirt my last with Tom Lefroy, and when you receive this it will be over. My tears flow as I write at the melancholy idea.”

Men eftersom denna rad föregås av ett helt annat resonemang kan känslorna lika gärna upplevas som ett uttryck för Jane Austens berömda ironiska humor. Det här är raderna precis innan:

“Tell Mary that I make over Mr. Heartley and all his estate to her for her sole use and benefit in future, and not only him, but all my other admirers into the bargain wherever she can find them, even the kiss which C. Powllett wanted to give me, as I mean to confine myself in future to Mr. Tom Lefroy, for whom I don't care sixpence. Assure her also, as a last and indubitable proof of Warren's indifference to me, that he actually drew that gentleman's picture for me, and delivered it to me without a sigh.”

Breven går att läsa i sin helhet på nätet på www.pemberley.com

Här nedan följer en genomgång av handlingen i *En ung Jane Austen*. Insprängt i denna text, i kursiv stil, ges kommentarer och hänvisningar till Austens liv och verk. Avslutningsvis presenteras en kort sammanfattning med vissa frågeställningar.

Filmen

Vackra vyer över Engelsk landsbygd. Morgon. Familjen Austens hus ligger som i dvala. Förutom att Jane Austen sitter och skriver. När hon känner sig nöjd med sin text börjar hon spela piano och väcker huset.

Denna inledande scen är den första av många känslomässiga anspelningar på att familjen Austen har flera likheter med familjen Bennet i Stolthet och fördom. En uppsluppen familj från medelklass vars döttrar behöver gifta sig för att säkert kunna bibehålla eller förbättra sina levnadsförhållanden. Jane Austens intelligenta men frispråkiga sätt i filmen ligger också väldigt nära denna boks hjältinna, Elizabeth Bennet.

Familjen Austen hälsar på grannskapets mest betydande person, lady Gresham. Hos familjen Austen finns också deras släkting, den unga franska änkan Comtesse Feuilide. Vid lady Greshams sida står hennes brorson Mr Wisley. En man som ger ett stelt och blygt intryck, utan egen vilja eller tal och därmed inte någon som imponerar på Jane. Hennes mor tycker däremot att han är ett gott parti.

Lady Gresham känns som en dam med drag av Lady Catherine de Bourgh i Stolthet och fördom. Båda är äldre och rika kvinnor som anser att deras titel berättigar dem att ta sig vissa privilegier, inte minst när det gäller beslutet om vem

deras yngre släktingar ska gifta sig med. Väldigt ofta i Austens böcker är det så att hon narrar och ger nidbilder av de karaktärer som har högst rank, särskilt kvinnorna i denna ställning.

Det finns ytterligare karaktärer i Austens böcker som har drag av såväl Lady Gresham som Mr Wisley. Nästan alla Austens böcker innehåller unga män som domteras av deras äldre kvinnliga beskyddare i form av mostrar och fastrar. Det är också dessa unga män som vanligtvis agerar "skurkar" i Austens berättelser. Willoughby i Förnuft och känsla väntar på sitt arv, Mr Churchill i Emma styrs som tilltänkt arvinge av sin sjukliga beskyddare. Mr Wisley i En ung Jane Austen är däremot inte sådan skurkaktig figur, men filmen lockar oss att tro att så är fallet.

Vi presenteras för Mr Tom Lefroy genom en boxningsmatch bland "enkla" människor och prostituerade. Lefroy kommer sedan sent till domstolen där han studerar till advokat. Han läxas upp av domaren, som också är hans släkting. Lefroy visar sig vara från Irland och hans mor har gift sig med en man utan ekonomiska medel. Nu är Lefroy i London för att lära lagen och eventuellt få arva sin rika morbror. Morbrodern tycker att han är allt för svag för storstadens nöjen och vill lära honom en läxa och skickar honom till några släktingar på landet, nära vänner till familjen Austen.

Hemma hos Austens återförenas familjen med äldste brodern Henry som kommer hem från att ha läst vid Oxford. Med sig har han John Warren, en ung man som ska studera med Jane Austens far för att bli präst.

Familjen Austen och vänner är samlade och Jane uppmanas att läsa något hon har skrivit. Under hennes recitation kommer Lefroy in. Han pustar och stönar sedan uttråkat under hela läsningen. Efteråt är John Warren överväldigad men Lefroy har mest nedlåtande saker att säga om Janes text. Ett uttalande som Jane hör och hon

stormar uppört ut ur rummet.

I Stolthet och fördom finns ett liknande upplägg där Elizabeth hör Mr Darcy säga att det inte finns några kvinnor värdig honom i rummet och när Elizabeth förs på tal säger han att hon är "barely tolerable". Först efter att ha förlorat sig i glöden hos Lizzies intelligenta ögon blir Mr Darcy intresserad.

Texten som Jane Austen läser låter som att det kan vara hennes novell The Beautiful Cassandra.

Lefroy möter Jane när de båda är ute och promenerar i skogen. Jane är aggressiv och säger att de inte bör gå ihop eftersom de inte har något "förkläde" med sig. Dessutom är hon arg för hur han uppträdde under hennes recitation. Lefroy säger att han inte förstår poängen med att promenera i skogen, "det är mest grönt". Jane kontrar med att han kanske inte har förmågan att ta till sig detta men att andra har skrivit böcker om det. Lefroy retas med att säga att boken som handlar om den här skogen antagligen är en roman. Vilket gör Jane ilsken och hon frågar bitskt Lefroy om han anser att "romaner endast är sådant som läses av dumma kvinnor?"

Romanen; en genre för kvinnor?

Romanen var vid den här tidpunkten fortfarande en omdiskuterad litterär form. Inte alls dominerande på det sätt vi ser idag. Det var också en form som vanligtvis ansågs ha kvinnliga läsare. Många romaner var enklare romantiska historier och i slutet av 1700-talet i England var den gotiska romanen populär. I dessa gotiska berättelser var det ofta kvinnliga hjältninnor som i en romantisk och historisk inramning utsattes för mer eller mindre övernaturliga händelser.

Jane Austens bok Northanger Abbey är en satirisk uppgörelse med dessa gotiska romaner. Det är också en bok som diskuterar åsikten att dessa "romaner endast är sådant som läses av dumma kvinnor".

Det är bal och Jane dansar med Mr Wisley, men han är ingen vidare dansare. I samtal med sina vänner visar Jane att hon fortfarande är irriterad på Mr Lefroy. Hon är bland annat arg för att Lefroy inte dansar eftersom det är så få män i jämförelse med kvinnor på balen. Lefroy står precis bakom och bjuder upp Jane till dans.

Än en gång ekar det Stolthet och fördom. Där anklagar Elizabeth Darcy för samma sak. Hon anser honom oförskämt stolt som inte kan dansa med kvinnor av lägre börd trots att det finns så få manliga kavaljerer på dansen. Sedan ber Darcy Elizabeth om att få dansa med henne och hon säger ja, trots hennes illvilja mot honom.

Vi ser hur Jane argt skriver ett brev till sin syster Cassandra. Hon läser sedan igenom brevet och säger "för många adjektiv". När brevet anländer till Cassandra har hon klippt bort dessa överflödiga ord.

Det mesta vi idag vet om Jane Austens vardagsliv och känslor är till stor del hämtat från hennes brevväxling, främst med sin syster Cassandra. Omkring 80 av Jane

Austens brev till Cassandra finns bevarade. Den skämtsamma bearbetningen av brevet i En ung Jane Austen känns åtminstone som något Austen skulle kunna ha gjort. Man vet att Jane Austen bearbetade sina texter grundligt och skrev om sina böcker flera gånger. Litteraturvetare säger att det märks i den posthumt publicerade romanen Övertalning att Austen skrev den i sjukdom och inte hann bearbeta texten lika mycket som i Stolthet och fördom, Förnuft och känsla och Emma.

Sällskapet med familjen Austen och vänner spelar cricket i det gröna. När Mr Wisley tvekar att spela hoppar Jane upp. Det är Lefroy som "pitchar" och han kastar en snäll boll, eftersom han underskattar kvinnan framför sig men Jane drämmer iväg den ordentligt och går segrande ur kampen. Brodern Henry säger att Jane har trots allt växt upp med fem bröder. Henry och Lefroy springer sedan iväg och badar. Jane och Comtesse Feuillide tjuvki- kar på killarna när de badar näck. Comtesse Feuillide har flörtat med Henry och Jane har svårt att värja sig för Lefroy.

På besök hos Lefroys släktingar stöter Jane på honom i biblioteket. Han sitter och läser den bok som Jane pratade om när de träffades i skogen. Han hånar den, och Jane, och säger att utan erfarenhet och bredare perspektiv kan hon aldrig skriva äkta om känslor och därmed inte mäta sig med manliga, mer erfarna, författare. Jane menar att man behöver bara insikt och fantasi. Lefroy ger Jane Henry Fieldings *Tom Jones* att läsa. Hon läser med skräck- blandad förtjusning och gillar inte boken för dess moral.

Tom Jones publicerades 1749 och var en av de första engelska prosatexterna som beskrevs som en roman. Den handlar om hittebarnet Tom Jones som tas om hand av en rik änka. Tom Jones växer upp och blir kär i sin rika granne vars föräldrar motsätter sig giftermål på grund av social tillhörighet. Henry Fieldings roman innehåller också inslag av prostitution och sexuella anspelningar vilket chockerade och gjorde att boken, såväl som romanformen, ansågs som "låg".

När det gäller filmens anspelningar på Lefroy och Tom Jones vet vi att han gillade boken för Jane Austen skrev följande rad till sin syster Cassandra: "He is a very great admirer of Tom Jones, and therefore wears the same coloured clothes, I imagine, which he did when he was wounded".

Janes föräldrar märker att deras dotter är drabbad av Lefroy. Mamman är positiv men pappan som verkar favorisera Elizabeth tycker inte Lefroy duger utan verkar allt för "flamsig".

Skurkaktiga män

Lefroys uppförande påminner inledningsvis väldigt mycket om de lättsamma och skurkaktiga män som vanligtvis straffas i Austens romaner. Nästan alla böckerna innehåller en manlig karaktär som framställs som lömsk och som straffas för att inte vara en riktig gentleman. Män som vanligtvis har förfört unga kvinnor. Kvinnor som drabbas hårdare än männen eftersom ryktet om att vara dygdig är viktigare än för männen. I Stolthet och fördom är det Mr Wickham, han har försökt förföra Mr Darcys femtonåriga syster efter att ha spelat bort hela sitt arv. I Förnuft och känsla leker Willough-

by med Mariannes känslor trots att han är trolovad med en annan från finare familj. Han har också övergivit en enklare kvinna han gjort gravid. I Emma är det Frank Churchill som spelar denna roll, om än i lite mildare form än de två tidigare nämnda. Han flörtar med Emma mest för att dölja att han är hemligt förlovad. En förlovning han inte vågar tillkännage i fruktan att förlora ett arv. I Mansfield park passar Henry Crawford in i denna skara även om han faktiskt framställs som en person vars karaktär faktiskt har hopp om förändring. Det hindrar honom förstås inte från att rymma med en redan gift kvinna.

De goda männen däremot är lugna, eftertänksamma, stabila, principfasta och erfarna. Darcy i *Stolthet och fördom*, Knightley i *Emma*, Överste Brandon och Edvard i *Förnuft och känsla* och Edmond i *Mansfield park*. När det gäller Lefroy har han ett sätt som mest påminner om "skurkarna" men det finns andra drag också även om den största gemensamma nämnaren mellan Lefroy och Jane med det berömda kärleksparet Darcy och Elisabeth Bennet är att de båda kvinnorna först avskyr dessa män.

Någon dag senare får Austens besök av grevinnan och Jane tvingas att ta en promenad med Mr Wisley under vilken han friar till henne. Jane är chockad men fast besluten att enbart följa sitt hjärta och inte gifta sig för pengar

och är kanske dessutom smittad av Lefroy. Hon tackar nej till frieriet. Mr Wisley säger att det för en blyg man kan ta tid att visa sig från sin bästa sida.

Giftermål

Ån en gång ekar det *Stolthet och fördom* där Elisabeth tackar nej till Darcy. Både Jane och Elisabeth tackar nej till äktenskap som kan rädda familjen från en allt för osäker framtid. Mr Wisleys oförmåga att artikulera sina känslor påminner också om Darcy som i *Stolthet och fördom* säger att han inte har förmågan att lätt samtala med personer han inte känner väl. Mr Wisley visar också att Jane, precis som Elisabeth på Darcy, har en förmåga att påverka männens karaktär. De är villiga att förbättra det de är dåliga på. Elisabeths svar på Darcys bekännelse är ju att han bör öva på att prata mer. Något han sedan gör med lätthet när Lizzie tillsammans med hennes moster och morbror besöker Darcys grandiosa hem, Pemberley.

Däremot påminner inte denna situation om det vi vet om Jane Austens eget liv. Man vet visserligen att en rik, yngre man, friade till henne och att hon först tackade ja bara för att någon dag senare tacka nej. Den mannen hette Harris Bigg-Wither och var en yngre bror till Jane Austens väninnor Catherine and Alethea Bigg. Harris Bigg-Wither beskrevs som "big and awkward" vilket i och för sig har vissa likheter med filmens porträtt av Mr Wisley men i övrigt inga likheter.

På bal hemma hos grevinnan letar Jane efter Lefroy, han dyker plötsligt upp i en dans och hon lyser upp. Trots att hon egentligen dansar med Wisley. I samtal efter dansen viskar hon med Lefroy. Han säger att hon dansar med passion, hon svarar att ingen förständig kvinna dansar med passion, inte om hon vill få en man. Lefroy säger, "till skillnad från en älskare". Jane blir upprörd och rusar iväg.

Jane blir sedan tilltalad av grevinnan som mot sin vilja börjar prata med Jane. Hon älskar sin brorson och vill göra allt för honom och säger att när en kvinna av Janes börd blir frågad om giftermål av någon som Wisley så är det hennes plikt att tacka ja. Inte minst när hennes egen far är i svårt ekonomiskt trångmål.

Ån en gång blir Jane upprörd och rusar ut i parken. Där möts hon upp Lefroy som berättar att han hört om erbjudandet om giftermål. Han undrar hur hon av alla kan tänka sig att gifta sig med en sådan tönt. Lefroy kysser Jane och förklarar sin kärlek till henne. Han säger att han visserligen inte har något att erbjuda henne men att han ska ordna det genom att prata med sin förmyndare, den rika advokaten i London.

Jane, hennes bror Henry och Comtesse Feuillide åker sedan för att besöka Lefroy i London. Lefroys morbror är mer än villig att ta emot dem eftersom han imponeras av att en adelsdam kommer på besök.

Vid middagsbordet kommer det på tal att Jane är författare, av romaner. Något som Lefroys morbror har svårt att förstå, att en kvinna från finare familj skriver romaner. Lefroy berättar då om att de imorgon ska besöka en annan som har det som yrke, Mrs Radcliffe, som enligt vad de säger ska ha fått 500 pund för sin förra roman. Och få 800 pund för nästa. Något som till och med imponerar på morbrodern. När de träffar författarinnan så ser hon inte så lycklig ut trots att Jane säger att hon beundrar att hon har en egen inkomst. Mrs Radcliffe säger att hon och hennes man måste bära ett ok av ogillande från omgivningen.

Författaren Radcliffe som Jane besöker är Ann Radcliffe vars gotiska romaner nämns och har en stor del i Austens bok *Northanger Abbey*. En bok som leker med den gotiska romanens hemska historier. Framför allt retas hjälten Henry Tilney med hjältinnan Catherine Morland för hur hon låter fiktion och verklighet glida ihop när hon ska besöka Tilneys hem.

Jane Austen själv verkar vända sig mot dessa romaner och hennes egna skapelser är något helt annat, en ny stil.

Lefroy ska sedan fråga sin morbroder om lov att gifta sig med Jane men precis då har morbrorn fått ett brev där Jane framställs i dålig dager och som en medellös kvinna på jakt efter en man. Morbrodern vägrar å det bestämdaste att ge sitt tillstånd. När Lefroy pratar med Jane säger han att han är helt beroende av morbrodern och att hans familj hemma på Irland i sin tur är beroende av honom.

Lefroy väljer alltså pengar och en trygg framtid framför kärleken. Frågan är om han gör det för sin egen skull och möjligheten till det frikostiga liv han levit i filmens inledning eller om han gör det för sin familj på Irland som behöver ekonomisk hjälp.

Det är alltså precis den sakliga prioriteringen och uppoffringen för familjens bästa som Lefroy absolut inte kunde förstå, eller tillåta, Jane att göra när hon var erbjuden giftermål med Wisley. I Stolthet och fördom vägrar Elizabeth att göra en sådan uppoffring och kritiserar sin bästa vän, Charlotte Lucas, när hon väljer att gifta sig med Mr Collins av rent praktiska skäl.

Väl hemma ber Jane sin mor om ursäkt. På middagsbesök hos Lady Gresham får Mr Austen ett brev. Det är hans blivande svärson som förolyckats i Västindien av gula febern. Janes syster Cassandra är förkrossad. Samtidigt berättar hans bror Henry att Lefroy är här på besök och att han är förlovad. Janes enda respons är "så snart".

Man vet att Cassandras blivande man dog av gula febern på en resa till Västindien. En resa han gjorde för att tjäna pengar så att han skulle ha råd att gifta sig med Cassandra.

Jane tackar då ja till Mr Wisleys frieri. Hon gör det upprört och utan att ge Mr Wisley chans till egen respons. När Jane är ute och går med sin döve bror möter de Mr Lefroy. Han kysser henne. Jane brottar sig loss och Lefroy anklagar henne för att ha tackat ja till Mr Wisley. Lefroy uppmanar henne sedan till att de ska rymma ihop, att de båda ska överge de giftermål de har lovat att träda in i.

När Cassandra får reda på det försöker hon övertala Jane att inte åka, att de kommer förlora allt. Jane svarar att om du hade haft möjlighet att få din Robert tillbaka på det här sättet skulle du inte åka då? Cassandra veknar och Jane ger sig iväg med Lefroy.

Passionerade handlingar

När Jane kastar sig iväg utan att tänka på konsekvenserna gör hon precis det som personer i hennes böcker straffas för och inget som hennes hjältinnor skulle ha gjort. I böckerna straffas alla som agerar på detta själviska, omoraliska och passionerade sätt. I böckerna vördar Jane den eftertänk-

samma kärleken. Endast de som verkligen genomsökt sitt hjärta och ärat omständigheterna och sin egen familj är förärrade med äkta kärlek i slutet av historierna. Framför allt när det gäller Ellinor i *Förnuft och känsla*, Anne i *Övertalning och Fanny i Mansfield park*. De är kvinnor som älskar i tysthet och gör det rätta hela tiden och offerar sig för andra. Även Lizzie i *Stolthet och fördom* som är en väldigt stark personlighet som ogillar mycket av social stroppighet drar en gräns vid att vanära sin familj för passionens skull. När hennes lillasyster Lydia flyr med Wickham är hon förkrossad. I hennes ögon har detta inget med kvinnlig jämställdhet att göra.

När Jane och Lefroy är på väg med häst och vagn får Jane se ett brev från Lefroys mor på Irland som tackar sin son för att han delar sin morbrors underhåll med sin familj. Att hon inte vet om de skulle klara sig utan hans hjälp. Det blir ett uppvaknande för Jane. Hon inser att Lefroy verkligen är viktig för sin egen familj och att deras rymning inte enbart kommer drabba henne själv och sin egen familj utan även bli en ekonomisk katastrof för Lefroys syskon och föräldrar. Jane vänder tillbaka till sin familj. När Jane kommer hem är huset tomt. Den första hon möter är den unge man som studerar till präst hos Austens. Han ser chans och friar till Jane. Hon snäser av honom men sansar sig innan hon förstår att det var han som skrev till Lefroys morbror och förtalade henne.

När mamman hittar henne kramar hon om Jane och säger att det viktiga är att hon kom tillbaka till sin familj. Men hennes lilla flykt har ändå gjort skada. Lady Gresham stannar för att meddela att hon inte längre kan tillåta Mr Wisley att ära sitt frieri. När Jane och hennes familj ändå står upp emot Lady Gresham så ställer sig Mr Wisley på Janes sida. För första gången visar han en egen vilja och de promenerar i skogen tillsammans. Där säger Mr Wisley att han respekterar Janes vilja att gifta sig för kärlek. Han hade alltid hoppats att i sinom tid vinna hennes känslor men att han också är så pass fåfång att han önskar detsamma, att den som gifter sig med honom gör det av kärlek och inte för hans pengar. Jane och Mr Wisley skiljs som vänner. Mr Wisley frågar om hennes böcker alla kommer att få ett lyckligt slut. Jane svarar: *My characters, after a bit of trouble, will receive all that they desire.*

Vi får sedan se hur Jane sitter och skriver och hör henne läsa det som är de första raderna ur *Stolthet och fördom*.

Den första raden ur Stolthet och fördom är oerhört välkänd och på många sätt en summering av Jane Austens författarskap. Den lyder "It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune, must be in want of a wife." En rad full av mästerlig ironi, humoristisk ton som speglar innehållet i hela romanen. De första orden visar att det handlar om höga ideal. Andra hälften av inledningsmeningen avslöjar att den universella sanningen inte är något mer än en social sanning, som ironiskt nog inte är någon sanning alls, utan en konstruktion och felanvändning av sociala fakta. En "man with fortune" behöver inte en fru så mycket som en kvinna behöver en rik man, eftersom hon inte hade någon direkt försörjningsmöjlighet på 1800-talet.

Vi hoppar sedan fram i tid. När brodern Henry har gift sig med Comtesse och på en konsert möter de än en gång Lefroy som presenterar sin dotter, som han döpt till Jane.

För hennes skull gör Jane Austen ett undantag och läser högt ur en av sina böcker.

Filmen avslutas med textskyltar där det står:

"Under sin korta livstid skrev Jane Austen sex av de största engelska romanerna"

"Tom Lefroy blev en framgångsrik advokat och blev Lord Chief Justice of Ireland. Han döpte sin äldsta dotter till Jane."

"Jane och hennes syster Cassandra gifte sig aldrig".

Sammanfattning

Jane Austen fascinerar bevisligen fortfarande. På senare år har hennes popularitet fått ett uppsving. Går man in i en bokhandel så kan man vips vandra hem med ett tjugoböcker som låter dig besöka Jane Austens tid, vara Jane Austen, laga mat som Jane Austen och, naturligtvis, bli kär och gifta sig som Jane Austen. Eller rättare sagt, som en av Austens karaktärer, eftersom hon själv aldrig gifte sig.

Vad är det egentligen i Austens hierarkiska, stela och patriarkaliska värld som attraherar? Det måste vara något mer än hennes underbara prosa, spetsiga ironi och varma humor. Är det så att vi i dagens fria samhälle lockas av den engelska adelns regler och etiketter? En slags längtan efter något att förhålla sig till och ta spjörn emot i en tid då allt flyter. Även den enklare jämställdhetskampen kanske attraherar dagens i huvudsak kvinnliga läsare och författare. Hos Austen blir varje bitsk kommentar mot det mansdominerade samhället en befriande tanke som lockar till responser "oj, vad progressiv hon var". Kanske handlar det bara om en så enkel sak som drömmen om ett lugnare tempo. I dag överöses vi av information och allt finns tillgängligt 24:7. Hos Jane Austen var minsta lilla ord, skrivet eller talat, värdat och värderat. Till och med det icke sagda ges mening och analyseras i oändlighet. Ända tills en Mr Knightley eller en ms Bennet så småningom, om några år eller decennier, till slut kommer och säger det som för oss samman, förmänskligar vår stolthet, raderar våra fördomar och förenar förnuft och känsla.

- Diskutera med eleverna vad de gillar och inte gillar med Austens berättelser. Vad känns förlegat och vad känns fortfarande igen?

- Låt eleverna läsa de första sidorna i Austens böcker och be dem markera de ord som berör pengar, giftermål och social tillhörighet. Diskutera sedan varför Austen presenterar sina karaktärer på detta sätt.

- Be eleverna beskriva karaktären Jane med några nyckelord. Gör detsamma med Lefroy. Jämför gärna med att låta eleverna göra detsamma med karaktärerna från *Stolthet och fördom* eller annan Austen-berättelse om ni har arbetat med den.

- Går det att hitta kritik mot det mansdominerade samhället i såväl *En ung Jane Austen* som Austens böcker/filmatiseringar? Kan eleverna ge exempel? Finns det exempel på motsatsen, där Austen inte alls var särskilt progressiv?

- Prata om de sociala regler som fanns under Austens tid (ogifta kvinnor och män fick inte umgås utan sällskap, beröring endast i dans, adel inte umgänge med bönder, krav på att bjuda igen efter man själv blivit bjuden, etc) och se om eleverna kan identifiera att det finns liknande (om än annorlunda) koder idag. Kvinnorna på landet är inte i fas med Londonmodet till exempel och hur måste/bör tjejer och killar bete sig idag?

- Tycker eleverna att Jane gör rätt när hon återvänder till sin familj efter att ha försökt fly med Lefroy? Skadan, dvs hennes solkade rykte, är ju på många sätt redan skedd.

- Precis som de flesta av sina hjältinnor tillhörde Jane Austen inte den översta delen av societeten i England men levde ändå ett komfortabelt liv. I böckerna är tjänstefolket och böndernas liv och leverne inte särskilt närvarande. Hur tror eleverna att deras liv var vid den här tiden? Går det att hitta andra litterära exempel på deras värld?

Kortfakta om Jane Austen

Född: 1775 i Steventon, Hampshire
Död: 1817 i Winchester, Hampshire

Jane var dotter till en präst och hade fem bröder och en syster. Bröderna lyckades alla ganska väl i livet. Flera blev rika och efter faderns död försörjde de sina systrar som aldrig gifte sig. Janes bror Henry bearbetade och betalade även för publiceringen av flera av systemens böcker.

Många forskare tror att Jane Austen dog av Addisons sjukdom men det har också framförts teorier om att det var bröstcancer som gjorde att hon dog så pass ung.

Publicerade sex romaner

Förnuft och känsla / *Sense and Sensibility* (1811)

Stolthet och fördom / *Pride and Prejudice* (1813)

Mansfield Park (1814)

Emma (1816)

Övertalning / *Persuasion* (1818) (posthumt)

Northanger Abbey (1818) (posthumt)

Northanger Abbey var egentligen den första publicerade texten från Jane Austen. Den trycktes redan 1803 av en bokförsäljare i London. Rättigheterna köptes sedan tillbaka av Janes bror Henry och texten reviderades ytterligare innan den utkom i slutgiltig bokform efter Jane Austens död. Även *Förnuft och känsla* och *Stolthet och fördom* skrevs långt innan de gavs ut.

Gemensamma drag eller specifika detaljer ur böckerna

För alla hjältinnor tar det lång tid att lära känna sina egna känslor och därmed upptäcka sin stora kärlek. I *Övertalning* har visserligen Anne Elliot vetat länge och väl vem hon älskar men det tar många år innan hon återser och återförenas med sin ungdoms kärlek.

Emma är den enda hjältinnan som kommer från den riktiga överklassen. Hon är den enda som inte behöver gifta sig för att rädda sin familj eller bevara sitt nuvarande liv.

De två mest kända och kanske även bästa böckerna är också de två som mest liknar varandra. *Förnuft och känsla* och *Stolthet och fördom* handlar båda om två systrar som måste gifta sig till ett komfortabelt liv eftersom deras egendomar endast testamenterats till manliga arvingar. Kärlekshistorierna liknar också varandra. Marianne i *Förnuft och känsla* och Lizzie i *Stolthet och fördom* är de yngre systrarna och måste båda lära sig att deras uppvaktande män faktiskt är exakt den typen av män de söker. Överste Brandon och Mr Darcy liknar också varandra i sin stoiska hållning. De äldre systrarna, Ellinor och Jane, älskar enklare män vars känslor för varandra är mer

direkta men på grund av diverse kommunikationsproblem och delvis ekonomiska möjligheter förhindrar äktenskap ända tills slutet av böckernas historier.

Övertalning är den enda boken som innehåller män som själva skapat sin framgång och förmögenhet. Det är män som blivit rika genom insatser till havs och via strapatser i olika kolonier. Med största säkerhet har Austen inspirerats av sina egna bröder som gjorde strålande karriärer inom flottan. Hennes bror Francis blev till och med "Admiral of the fleet". Den högsta rank man kan ha.

Produktionsuppgifter

Storbritannien/Irland/USA 2007

Producent: Douglas Rae

Manus: Sarah Williams & Kevin Hood

Regi: Julian Jarrold

Foto: Eigil Bryld

Klippning: Emma E. Hickox

Musik: Adrian Johnstone

I rollerna

Jane Austen - Anne Hathaway

Tom Lefroy - James McAvoy

Mrs Austen - Julie Walters

Kyrkoherde Austen - James Cromwell

Lady Gresham - Maggie Smith

Cassandra Austen - Anna Maxwell Martin

Mr Wisely - Laurence Fox

Eliza de Feullide - Lucy Cohu

Tekniska uppgifter

Speltid: 120 min

Format: Scope 2,35:1

Ljudsystem: Dolby digital DTS

Censur: Barn tillåten

Svensk premiär: 14 september 2007

Distribution

Nordisk film, Tegelluddsvägen 80, 115 28 Stockholm tel 08-587 822 00, fax 08-587 822 53 www.nordiskfilm.com

Redaktion: Andreas Hoffsten, Barn & ungdom, Svenska Filminstitutet, oktober 2007

Korta synopsis av Jane Austens böcker

Stolthet och fördom

(Pride and prejudice)

I centrum står familjen Bennett där det finns fem systrar. Historien bärs framför allt genom den näst äldsta systern. Den intelligent, självständiga och frispråkiga Elizabeth. Familjens mor är flamsig och pratar mest om att få sina döttrar gifta. Bakgrunden är att döttrarna riskerar att hamna på bar backe eftersom deras hem kommer att ärvas av en avlägsen manlig kusin när pappan i familjen dör.

Moderns förhoppningar får fart när Mr Bingley flyttar in i grannskapet. Han är en ung man med pengar och snällt sinne och blir förtjust i Jane, den äldsta av systrarna. Påverkad av vänner och familj att Jane och hennes familj inte är det bästa valet för honom säger han upp bekantskapen och flyttar tillbaka till London.

Bingleys bästa vän är Mr Darcy som är rikare men som upplevs som högdragen. Mr Darcy blir förtjust i Elizabeth men hon föraktar honom. En slutsats som till stor del grundar sig på historier från officeraren Wickham som känt Darcy som barn. Wickham visar sig sedan vara en lömsk person som endast tänker på sig själv. Darcy visar sig å andra sidan vara mer förstående och älskvärd än vad Elisabeth först trott och han försöker också rätta till sina fel och brister. Darcy ser till att Jane och Bingley får varandra och vinner därmed också även, till slut, Elisabeths hjärta.

Förnuft och känsla

(Sense and sensibility)

Historiens huvudfigurer är denna gång systrarna Ellinor och Marianne. När deras far dör tvingas de flytta ifrån sitt hem eftersom det är deras halvbror som ärver allt. För Ellinor som i tysthet älskar sin halvbrors svåger George innebär det att lämna något mer än enbart sitt barndomshem. Systrarna och deras mor erbjuds ny bostad hos en avlägsen släkting som tar emot dem med öppna armar.

Där lär de känna överste Brandon, en rik vän till deras släktingar. Översten, som har förlorat sin första hustru, blir snabbt förtjust i Marianne som däremot anser honom vara lite för gammal och tråkig. Istället blir Marianne förtjust i Willoughby, en charmerande spillevink som ska få ära sin rika barnlösa släkting. Översten är misstänksam och hans farhågor besannas när Willoughby säger upp bekantskapen för att istället uppvakta en kvinna med mer pengar och av högre börd.

Marianne blir så förkrossad att hon insjuknar. Under hennes konvalescens finns översten ständigt vid hennes sida och hon förstår att han delar hennes passion för poesi och musik. Under hela den tiden har Ellinor tyst lidit och älskat George även när hon har förstått

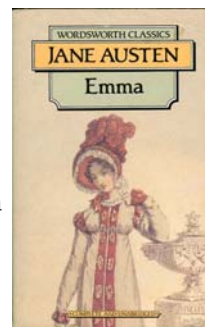

att George har lovat bort sig till en enkel flicka vars familj George bott hos som yngre. När detta blir känt ärar George sitt ungdomslöfte, trots att det går mot familjens vilja och innebär att modern gör honom arvlös. Översten rycker in och erbjuder George en tjänst som präst, en roll som George alltid velat ha. Till slut bryts också Georges löfte när flickan flyr med en annan. Allt slutar lyckligt, översten vinner Mariannes hjärta och George och Ellinor får varandra.

Emma

Emma tillhör en rik familj som lever på landet där hon nöjt tar hand om sin hypokondriske pappa och umgås med grannen Mr Knightley. Emma får en dag för sig att hitta en man åt den alldagliga och relativt fattiga Harriet Smith. Emma stirrar sig blind på att hitta någon av "börd" och råder Harriet att tacka nej till äktenskapserbjudandet från bonden Robert Martin. Istället försöker Emma fösa ihop henne med Mr Elton, grannskapets präst. Hon anar inte att Mr Elton egentligen är intresserad av henne själv.

Till grannskapet anländer även Mr Churchill och Jane Fairfax. Mr Churchill är son respektive svärson till Emmas vänner Mr och Mrs Weston. Jane är en vacker och begåvad kvinna som kommit för att bo hos sin faster. Emma som är van att vara ensam i rampljuset blir lite avundsjuk på Miss Fairfax. Emma gillar att skvallra om Jane tillsammans med Mr Churchill och deras förtroliga skvaller tolkas av många som spirande kärlek. Det visar sig sedan att Mr Churchill och Miss Fairfax varit hemligt förlovade men inte vågat säga något på grund av Mr Churchills rika och åldriga moster. Emmas vänner tror att hennes hjärta krossats av en sådan nyhet. Hon försäkrar att så inte är fallet. Emma har istället förstått att hon är kär i Mr Knightley. Han är den enda mannen som hon fullkomligt respekterar. Mr Knightley har länge varit förtjust i Emma trots att han ständigt förmanar henne. Hans kärlek har bara ökat eftersom Emma har mottagit hans tillrättavinningar på alla bästa sätt. Emma ser till att Harriet förenas med Robert Martin innan hon själv bekänner sin egen kärlek till Mr Knightley.

Mansfield park

Fanny Price föds i en fattig och barnrik familj utan större framtidsutsikter. Fanny skickas för att bo och uppfostras hos sina rika släktingar, familjen Bertram. Där växer hon upp med sina fyra kusiner. Familjen Bertram behandlar dock aldrig Fanny som en äkta del av familjen. Endast hennes intelligente kusin Edmund är vänlig och Fanny älskar honom i hemlighet.

Familjen lär känna ett ungt syskonpar, Henry och Mary Crawford, som flyttat in i närheten. Detta syskon-

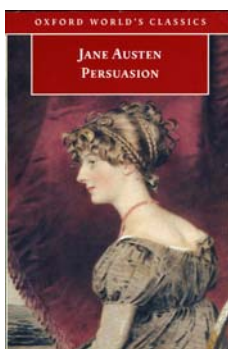
par sätter igång en rad händelser av romantiskt slag. Edmund dras till Mary Crawford, trots hennes ytlighet. Henry flörtar med båda systerarna Bertram. När Lord Bertram reser till Västindien för att titta till sin plantage passar ungdomarna på att sätta upp en romantisk pjäs. Fanny och Edmund ogillar tanken men dras ändå med i planerna. När Lord Bertram återvänder blir han upprörd och ungdomarna skingras. En av systerarna Bertram gifter sig med den rika, men tråkige, Rushworth.

Henry Crawford roar sig då med att flörta med Fanny bara för att märka att han faktiskt blir kär i henne. Han friar till Fanny som tackar nej, dels för att hon älskar Edmund och dels för att hon ogillar Henrys karaktär. Lord Bertram blir irriterad över att Fanny säger nej till ett för henne så ekonomiskt gynnsamt giftermål. Han skickar därför hem Fanny till sin familj för att påminna henne om vad alternativet är. Henry besöker Fanny för att visa att hans känslor är äkta. Samtidigt blir det känt att Henry haft en affär med Maria Bertram och hon tvingas skilja sig från Rushworth. Edmund som tycker att Mary Crawford inte tar allt detta på tillräckligt allvar slår upp sin förlovnings med Mary. Han inser att Fanny är kvinnan för honom och de gifter sig.

Övertalning

(Persuasion)

Anne Elliot lever i ett stort hus tillsammans med sin snobbiga och fåfänga far och syster. Den

adliga familjen Elliot har en gång varit rika men faderns slösaktiga och världsfrånvända livsstil har ändrat på det och de tvingas flytta. Fadern och systemen flyttar till Bath. Anne i första hand till sin syster som har gift sig med en förmögen man med en omtänksam familj vid namn Musgrove. En familj med

enklare bakgrund och därmed inget som är särskilt intressant för Sir Elliot.

Anne har som ung förälskat sig i en ung och medellös sjöofficer, Frederick Wentworth. Hon övertalades av sin familj och av sin förtroliga ledare och sin mors vän, Lady Russel, att tacka nej till Fredericks frieri på grund av hans ofördelaktiga omständigheter, dvs att han saknade både titel och medel. Anne har dock aldrig glömt honom.

När familjen Elliot tvingas lämna sitt hus för att

lösa sina ekonomiska problem hyr en rik Amiral deras hus. Det visar sig att han är gift med Fredericks syster. Anne bosätter sig tillfälligt hos Musgroves för att ta hand om sin syster. Där möter hon också Frederick igen, nu som erfaren, hyllad och rik kapten. Familjen Musgrove åker med Frederick på utflykt till havet för att hälsa på en gammal vän. Under dagens strapatser skadas en av de unga systerarna Musgrove. Endast Anne visar handlingskraft och praktisk omtänksamhet och det väcker åter Fredericks känslor till liv. Samtidigt möter de Annes kusin William. En rik kusin som börjar uppvakta Anne. Hon misstror dock hans karaktär och bakomliggande motiv och det visar sig att hon har rätt. Williams uppvaktningar förlänger endast återförenandet av Frederick och Anne men till slut återfår de varandra. Och den här gången finns det ingen som misstycker.

Northanger Abbey

I *Northanger Abbey* följer vi den sjuttonåriga Catherine Morland som åker med sin familjs vänner till Bath i England. Där blir hon vän med den spralliga Isabella Thorpe och de unga flickorna njuter av sällskapslivet i Bath och av att fångas av gotiska romaner som Ann Radcliffes *Udolphos mysterier*.

Catherine uppvaktas av två män. Dels Isabellas bror John och dels Henry Tilney vars yngre syster Eleanor hon också blir vän med. Henry som är föga imponerad av syskonen Thorpes karaktär är desto mer överväldigad av Catherine. Hon är också djupt betagen i Henry, inte minst på grund av hans gedigna åsikter om konst och historia och allmänna kunskaper om världen.

Catherine blir inbjuden att besöka familjen Tilneys hem, Northanger Abbey. På grund av sin egen fantasi och påverkad av Radcliffes böcker förväntar hon sig en mörk borg full av fantastiska mysterier.

Henry och Catherine är attraherade av varandra och uppmuntras inledningsvis av Henrys far. Men det är enbart för att fader Tilney tror att Catherine är en rik arvtagerska. Han ändrar helt

inställning när den avundsjuke John Thorpe säger att hon är i det närmaste barskrapad. Det stämmer dock inte. Morlands är visserligen inte förmögna men långt ifrån utan medel. Henrys far motsätter sig dock alla tankar på äktenskap. Han mjuknar när Eleanor blir förlovad med en väldigt rik man. Henry och Catherine får varandra till slut.

